

Jolanta Białkowska

"Problemy cyfryzacji zasobów muzeów, bibliotek i archiwów" : sprawozdanie z konferencji : Warszawa, 19 października 2011 r.

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1 (34), 197-201

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych
Nr 1 (34) 2012, s. 197-201
ISSN 1426-3777

JOLANTA BIAŁKOWSKA¹

Problemy cyfryzacji zasobów muzeów, bibliotek i archiwów. **Konferencja** (Warszawa, 19 października 2011 r.)

Dziewiętnastego października 2011 roku w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie odbyła się konferencja: *Problemy cyfryzacji zasobów muzeów, bibliotek i archiwów*. W konferencji, której honorowy i merytoryczny patronat objęły Biblioteka Narodowa oraz Instytut Muzeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, poruszono następujące zagadnienia: cyfryzacja zasobów kultury i jej miejsce w gospodarce opartej na wiedzy, korzystanie z cyfrowych zasobów i zarządzanie nimi, procesy zachodzące w procesie cyfryzacji oraz najnowsze techniki digitalizowania i przechowywania zbiorów instytucji kultury.

Konferencję podzielono na dwie części. Pierwsza, kiedy to muzealnicy, bibliotekarze i archiwiści uczestniczyli w dyskusji i wykładach, miała charakter ogólny i była poświęcona problemom cyfryzacji w gospodarce opartej na wiedzy i ich konsekwencjom cywilizacyjnym, a także prezentacjom takich partnerów Forum, jak: Epson, IBM, Web Inn, Rodan Systems SA oraz portugalski Instytut Muzealnictwa. Ten ostatni jako narzędzie do inwentaryzacji zasobów dziedzictwa narodowego wprowadził program Matriz 3,0. Przez wieki muzea, archiwa i biblioteki były elementami życia społecznego. Nie tylko udostępniały i przechowywały przedmioty czy – jak mówił

¹ Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

prof. Wojciech Cellary – były składnikami materii, która niosła treść, jednakże nie każdy mógł z nich korzystać. Obecnie przez wykorzystanie najnowszych technik treść ta jest powszechnie dostępna. Należy je więc tak wykorzystywać, aby zasoby instytucji kultury były nie tylko dostępne, ale również atrakcyjne w formie. Postawiono tezę, że przyszością bibliotek są bibliotekarze, a nie książki. Książki będą „w chmurze”, zawsze dostępne i na nośnikach elektronicznych. Bibliotekarz – to przewodnik po świecie wiedzy, kultury i historii, partner do dyskusji lokalnej i zdalnej (wirtualnej).

Prof. Kazimierz Krzysztofek podkreślił, że analiza zasobów internetowych pozwala odkryć co jest *trendy*, a ten, kto ma dostęp do tych danych i umie je analizować, może być bogaty. Wskutek cyfryzacji nasza rzeczywistość staje się również niejako coraz bardziej *sceniczna*. Można widzieć wszystko, np. życie myszy polnych w ich norze. Rzeczywistość cyfrowa nie zapomina, rzadko też czyści nasze konta, uniemożliwiając nam wymazywanie błędów, a przez to zmienia kondycję ludzką. Zadaniem muzealników, bibliotekarzy i archiwistów jest ułatwienie dostępu do kultury, pamiętając jednakże o tym, by nie zagubić za nią odpowiedzialności.

W drugiej części dyskusji podniesiono też problem nadmiaru informacji w świecie wirtualnym. Prof. Dorota Folga-Januszewska wskazała, że aktualnie kwestią nie jest już cyfryzacja, gdyż obecne narzędzia i techniki są coraz bardziej dostępne dla przeciętnych użytkowników, ale jak najbardziej efektywne korzystanie z tych baz danych. Zadaniem bibliotekarzy, muzealników i archiwistów jest zatem uporządkowanie nadmiaru informacji i pomaganie użytkownikom w odnalezieniu tego, co ich interesuje.

Ważnym zagadnieniem poruszonym na konferencji był też aspekt prawny cyfryzacji i udostępniania cyfrowych danych. Zagadnienie to zreferowali dr Sybilla Stanisławska-Kloc i dr Wojciech Wiewiórowski, generalny inspektor ochrony danych osobowych. Przybliżyli oni podstawowe akty prawne regulujące zmiany wywołane postępowaniem technicznym. Przy cyfryzacji zasobów instytucji gromadzących i udostępniających dzieła kultury zawsze należy uwzględniać przepisy prawne dotyczące ochrony praw autorskich. Ustawa o prawie autorskim stara się balansować między interesami autorów i wydawców, jak również interesami bibliotek oraz innych instytucji zarządzających zasobami kultury. Należy podkreślić, że prawo autorskie

w art. 28 uprawnia biblioteki i archiwa do nieodpłatnego udostępniania zbiorów cyfrowych dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem terminali, ale tylko na terenie tych jednostek.

W drugiej części konferencji uczestnicy zostali podzieleni na grupy i wzięli udział w trzech sesjach tematycznych: *Wirtualne muzea*, *Cyfrowe biblioteki* oraz *Elektroniczne archiwa*. Sesję *Cyfrowe biblioteki* rozpoczął wykład Katarzyny Ślaskiej, zastępczyni dyrektora Biblioteki Narodowej, poświęcony miejscu polskich bibliotek cyfrowych w Europie. Zbiory cyfrowe w bibliotekach polskich systematycznie rosną. Na podstawie badań przyjmuje się, że obecnie w naszym kraju działa ponad 100 takich bibliotek. Udostępniają one niemal wszystkie kategorie zbiorów, jednak z przewagą zbiorów należących do domeny publicznej. Najczęściej digitalizowane są druki zwarte i ciągłe z XIX i początku XX wieku, dokumenty jednokartkowe, takie jak: zdjęcia, pocztówki, ulotki, plakaty itp. Mimo wyraźnego wzrostu cyfryzacji zasobów bibliotecznych utrudnienie stanowi brak systemowych rozwiązań dotyczących długookresowego przechowywania zasobów cyfrowych. Projekt badawczy *Numeri* miał za zadanie przeprowadzenie ogólnoeuropejskich badań, mających na celu porównanie sposobów i kosztów cyfryzacji zasobów kultury w bibliotekach, archiwach i muzeach. Pokazały one, że polskie instytucje kultury plasują się w pierwszej dziesiątce krajów Unii Europejskiej dostarczających zbiory do Europeany (ok. 4 proc. całości zasobów prezentowanych w Europeanie). Digitalizacja zasobów w Polsce jest aktywnie wspierana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które koordynuje i finansuje działalność digitalizacyjną w ramach wieloletniego programu rządowego *Kultura+* i priorytet *Digitalizacja*. Rząd polski w ramach projektu *Kultura+* w latach 2011-2015 przeznaczył na cele cyfryzacji 120 mln zł. Szacuje się, że dzięki temu dofinansowaniu będzie możliwe wykonanie i udostępnienie w Europeanie co najmniej 12 mln skanów oraz 450 godzin nagrań audiowizualnych. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na takie działania, jak: 1) organizacja trwałych źródeł finansowania digitalizacji, 2) promowanie udostępniania w Internecie materiałów chronionych prawem autorskim, 3) promocję i wsparcie Europeany jako wspólnego punktu dostępu do kultury europejskiej, 4) organizację systemowej długookresowej archiwizacji zasobów cyfrowych (budowa bezpiecz-

nych repozytoriów) oraz 5) uzupełnianie finansowania publicznego przez inicjatywę partnerstwa publiczno-prywatnego.

Dostarczanie rozwiązań z zakresu automatycznej identyfikacji i ich działanie przedstawił Jacek Wójcik, *product manager* rozwiązań OCR ABBYY FineReader. Technologia OCR jest poświęcona rozpoznawaniu pisma. Jest to zestaw technik lub oprogramowania służącego do rozpoznawania znaków i całych tekstów w pliku graficznym o postaci rastrowej. Zadaniem OCR jest rozpoznanie tekstu w zeskanowanym dokumencie i przetworzenie do postaci edytowalnej, co umożliwi tym samym pracę z tym dokumentem.

Następny wykład wygłosił dr Henryk Hollender, który omówił zagadnienia poświęcone wykorzystaniu bibliotek cyfrowych w dydaktyce akademickiej i pracy badawczej. Nazwa biblioteki cyfrowej jest zazwyczaj nadawana serwisom udostępniającym dokumenty otwarte. W jej skład wchodzi dokumenty należące do domeny publicznej, niechronione prawem autorskim, ale też pełnotekstowe bazy danych, które są licencjonowane i trzeba je zakupić. Zawierają one wiodącą literaturę naukową. W życiu akademickim ten drugi rodzaj zajmuje miejsce podstawowe. Wpływ bibliotek cyfrowych na życie akademickie niewątpliwie jest duży, ale jego skalę trudno jest na razie ocenić, gdyż do tej pory nie przeprowadzono na ten temat żadnych badań ani rozległej dyskusji. Ważne jest, aby szkoła wyższa potrafiła korzystać z zasobów cyfrowych w sposób zorientowany na użytkownika, nie zaś na abstrakcyjne hasła, przy jednoczesnym zachowaniu poczucia misji i dumy z posługiwania się zaawansowanymi środkami technicznymi.

Ostatnim wykładem było wystąpienie Marcina Werli z Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego (PCSS) na temat szans ujednolicenia metadanych w polskich bibliotekach cyfrowych. PCSS w ramach Zespołu Bibliotek Cyfrowych koordynuje rozwój oprogramowania dLibra, Federację Bibliotek Cyfrowych (FBC) oraz przyłączanie zasobów polskich lokalnych i regionalnych bibliotek cyfrowych do Europeany. Obecnie w FBC udostępnia się około 24 tys. nowych obiektów miesięcznie. Przy obecnej dynamice wzrostu pierwszy milion obiektów znajdzie się w sieci najpóźniej w lipcu 2012 roku. Zintegrowany System Wiedzy uniemożliwia prezentację metadanych, które pozwalają na dalszą eksplorację wiedzy oraz na to, aby informacje były bogatsze. System ten ułatwia również przyłącza-

nie nowych źródeł danych i rozwój mechanizmów budowy bazy wiedzy.

Podsumowując, cyfryzacja zasobów instytucji kultury jest już faktem od wielu lat. Należy jednak pamiętać o tym, że ma ona służyć przede wszystkim użytkownikom, a bibliotekarze, muzealnicy i archiwiści mają im pomagać w odnalezieniu tego, co jest najważniejsze dla czytelnika.